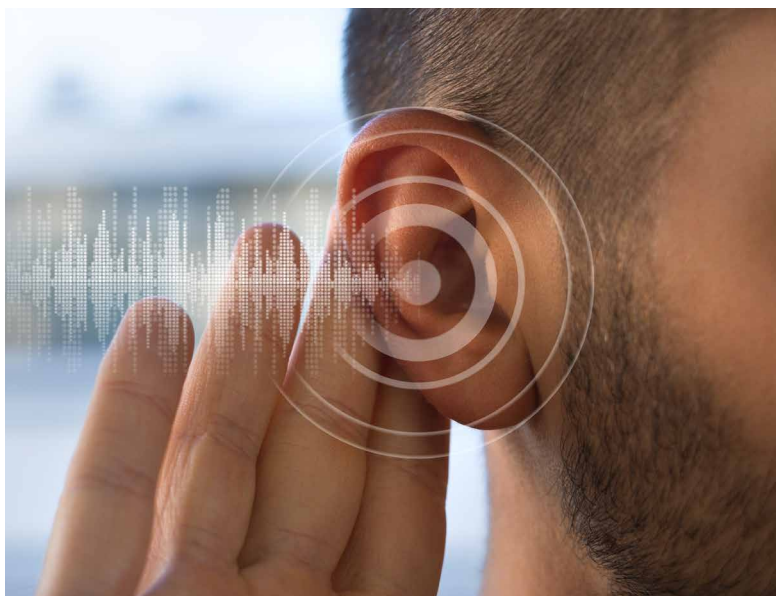

Silvia Danková, Mária Zamboriová

Edukační a komunikační proces u pacientů s poruchami sluchu

Silvia Danková, Mária Zamboriová

Edukační a komunikační proces u pacientů s poruchami sluchu

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**. Automatizovaná analýza textů nebo dat ve smyslu čl. 4 směrnice 2019/790/EU a použití této knihy k trénování AI jsou bez souhlasu nositele práv zakázány.

PhDr. Silvia Danková, PhD., dipl. s.,

doc. PhDr. Mária Zamboriová, PhD.

**EDUKAČNÍ A KOMUNIKAČNÍ PROCES U PACIENTŮ
S PORUCHAMI SLUCHU**

Recenze: prof. PhDr. Anna Murgová, PhD.,

doc. PhDr. Mária Popovičová, PhD., MBA, mim. prof.

Vydání odborné knihy schválila Vědecká redakce nakladatelství
Grada Publishing, a.s.

© Grada Publishing, a.s., 2024

Cover Photo © depositphotos.com, 2024

Fotodokumentace z vlastních zdrojů PhDr. Silvia Danková, PhD., dipl. s.

Vydala Grada Publishing, a.s.

U Průhonu 22, Praha 7

jako svou 9148. publikaci

Odpovědná redaktorka Mgr. Ivana Podmolíková

Sazba a zlom Karel Mikula

Počet stran 80 + 4 strany barevné přílohy

1. vydání, Praha 2024

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod a.s.

Autorky a nakladatelství děkují MUDr. Rastislavu Roškovi, MBA, Praktik Praha s.r.o., Prvního pluku 140/4, Praha 8 – Karlín, za finanční podporu, která umožnila vydání této knihy.

Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků, což není zvláštním způsobem vyznačeno.

Postupy a příklady v této knize, rovněž tak informace o lécích, jejich formách, dávkování a aplikaci jsou sestaveny s nejlepším vědomím autorů. Z jejich praktického uplatnění však pro autory ani pro nakladatelství nevyplývají žádné právní důsledky.

ISBN 978-80-271-7162-0 (ePub)

ISBN 978-80-271-7161-3 (pdf)

ISBN 978-80-271-5136-3 (print)

Obsah

Předmluva	7
Úvod	8
1 Charakteristika pojmů a kategorií zdraví a zdravotně postižení pacienti	9
1.1 Klasifikace zdravotních postižení	13
2 Edukace, komunikace a rehabilitace zdravotně postižených	18
2.1 Dělení edukace ve zdravotní péči u zdravotně postižených	19
2.2 Faktory a zásady ovlivňující edukaci zdravotně postižených	21
2.3 Edukační proces zdravotně postižených	22
2.4 Edukace sluchově postižených	25
2.5 Návrhy edukačních setkání sluchově postižených	29
2.6 Verbální komunikace se zdravotně postiženými	36
2.7 Rehabilitace zdravotně postižených	42
2.8 Služby a svépomocné organizace poskytující pomoc zdravotně postiženým pacientům	45
2.9 Osobní asistence pro zdravotně postižené	46
Závěr	48
Literatura	50
Seznam zkratek	57
Přílohy	58
1 Občanská sdružení neslyšících pro osoby s poruchou sluchu na Slovensku	58
2 České organizace a portály	61
3 Zahraniční organizace a portály	62

Medailonky autorek	63
Rejstřík	64
Souhrn	66
Summary	67

Předmluva

Zdravotní postižení často přináší pacientům utrpení a potíže. Jejich dopady jsou patrné v každé oblasti života. Vyrovnání se, resp. přijetí zdravotního postižení představuje jeden z nejnáročnějších úkolů zdravotně postiženého. Jednou ze skupin zdravotně postižených jsou sluchově postižení, kterým se budeme v textu dále věnovat.

Monografii předkládáme odborné i laické veřejnosti. Čtenáři v ní najdou odborné poznatky, které zahrnují charakteristiku pojmů a kategorií zdraví a zdravotní postižení, klasifikaci zdravotních postižení, edukační proces u sluchově postižených pacientů, faktory a zásady ovlivňující edukaci zdravotně postižených, návrhy edukačních programů a plány pro sluchově postižené, materiály s edukačním programem, zásady komunikace se sluchově postiženými, charakteristiku jednotlivých skupin komunikačního systému a ošetřovatelskou rehabilitaci zdravotně postižených.

Věříme, že informace v této odborné monografii budou nápomocné nejen zdravotnickým pracovníkům, ale i studentům se zdravotnickým zaměřením, pacientům se sluchovým postižením, jejich příbuzným i širokému okolí a umožní všem lepší orientaci v této problematice.

Autorky

Úvod

V současnosti je kladen velký důraz na dobrý psychický a fyzický stav lidí. I nepatrné odchylky od „normálu“ jsou pro okolí viditelné, což mnohdy velmi negativně ovlivňuje postiženého jedince a přináší problémy v různých oblastech života.

Každé postižení nesporně zasahuje do života člověka a ovlivňuje nejen samotného postiženého, ale i jeho příbuzné, přičemž v konečném důsledku má velký dopad i na společnost.

V podstatě lze říci, že zdravotní postižení (disabilita) je těžká, trvalá porucha významné funkce. Jde často o tak závažnou poruchu životně důležitých funkcí, která v interakci s aktuálním životním prostředím může vést k významnému společenskému znevýhodnění při participaci na společenském životě, až k úplnému společenskému vyloučení – exkluzi (v minulosti se tato situace označovala jako hendikep) (Matulník, 2014, s. 5). V současnosti používáme pojem zdravotní postižení, nikoli hendikep.

Problematika sluchově postižených je aktuální a je nutné se jí věnovat. Jedná se především o prevenci, diagnostiku, komunikaci, edukaci, reedukaci, kompenzaci, rehabilitaci, psychoprofylaxi a ošetrovatelskou péči v této oblasti.

Každá sestra by se měla kvalifikovat a vyjadřovat v přesných a nezaměnitelných pojmech (Jakubík, 2012, s. 13), proto musí disponovat aktuálními poznatky a znalostmi z ošetrovatelství.

Na dnešní ošetrovatelskou péči je kladen velký důraz, proto se zdravotnický personál v naší zemi musí neustále kontinuálně vzdělávat.

Edukace představuje důležitou součást všech ošetrovatelských činností (Hulková, 2016, s. 29).

Vzdělání a komunikace jsou pro sluchově postižené lidi nejkritičtějšími oblastmi (Klas, 2017, s. 29).

V předloženém edukačním materiálu chceme sestřám přiblížit problematiku sluchově postižených a umožnit jim lepší orientaci v této oblasti. Úkolem každé sestry je být nápomocnou nejen zdravotně postiženým pacientům, ale všem pacientům v terapeutickém procesu, který je skutečně velmi náročný ať už ze strany zdravotnických pracovníků, ale i ze strany pacientů.

1 Charakteristika pojmů a kategorií zdraví a zdravotně postižení pacienti

Pojem „zdraví“ je základní kategorií medicíny a ošetrovatelství (Petr, Marková, 2014, s. 17–18).

Koncept zdraví představený Joyce Travelbee v monografii *Interpersonal Aspects of Nursing*, poprvé vydané roku 1966 a podruhé roku 1971, interpretovaly také autorky Janice A. Thibodeau (1983), Ann Marriner-Tomey, Martha Raile Alligood (in Košková [2006] a Basavanthappa [2007]) jako kritéria subjektivního a objektivního vnímání. Stav subjektivního pocitu zdraví u člověka je stav pohody podle vnitřního hodnocení psychického emocionálního a duševního stavu.

Objektivní zdraví je nepřítomnost rozpoznatelného onemocnění, hendikepu, poruchy měřitelné při fyzikálním vyšetření, laboratorním testu, hodnocení odborníkem (lékařem, psychologem, knězem, rabínem) (Thibodeau, 1983; Marriner-Tomey, Alligood, 2002; Jakubíková, Košková, 2006; McKenna et al., 2014).

Ochrana našeho zdraví i zdraví naší rodiny se stala prioritou (Kristiánová, 2020, s. 7). O dobrý zdravotní stav bychom se měli snažit všichni (Lawton, 2020, s. 14). Podpora zdraví a prevence různých onemocnění je velmi důležitým elementem vyhovujícím požadavkům současného světa.

Podpora zdraví je individuální průběh péče o sebe, který dává možnost každému zkvalitnit péči o svůj organismus. Někdy se pacienti dostanou k lékaři nebo do nemocnice pozdě, když jejich problémy dosáhnou takového stupně, že to má drastický vliv na jejich život (Praško, 2014, s. 43).

Každý člověk někdy v životě zažije přechod ze stavu zdraví do nemoci (Stasková, Tóthová, 2015, s. 114). Nemoc narušuje rovnováhu organismu, proto se v současnosti preferuje podpora a ochrana zdraví jako vlastní aktivita, kterou by sestra měla umět podpořit hlavně educační činnostmi.

Podle WHO má první klasifikace zdravotního postižení (1980) – trojdimenzionální koncepce – tři úrovně. Jsou to vada, porucha, defekt (*impairment*), postižení (*disability*), znevýhodnění (*handicap*). Hlavní pozornost věnuje následkům nemocí. Modifikací původní klasifikace – Mezinárodní klasifikace poruch, aktivit a participace – je IC IDH-2 (In-

ternational Classification of Impairments, Activities and Participation). Její zaměření směřuje k podpoře osob se zdravotním postižením ve společenském a pracovním životě (Orgonášová, Palát, 2011, s. 4).

V nové Mezinárodní klasifikaci funkční schopnosti, disability a zdraví – MKF (International Classification of Functioning, Disability and Health – ICF, 2001) – se popisují poruchy zdraví, komponenty a faktory zdraví, výchova a práce. Opírá se o poznatky, které jsou důležité pro podporu a udržení zdraví i v období nemoci. Termín „funkce“ (*functioning*) je zastřešující termín pro stav somatických funkcí, aktivit a účasti. Termín „disabilita“ zahrnuje tělesné, smyslové, mentální, psychické postižení, omezení funkcí chorobným stavem a restrikcí možné účasti na pracovním a společenském životě postiženého jedince. Charakterizuje faktory prostředí a jejich vliv na stav zdraví člověka (Orgonášová, Palát, 2011, s. 4).

V roce 2007 na základě ICF schválila WHO dokument se zaměřením na specifika dětí a mladistvých do 18 let pod názvem Mezinárodní klasifikace funkční schopnosti, disability a zdraví pro děti a mladistvé (International Classification of Functioning, Disability and Health for Children and Youth) (Orgonášová, Záhorcová, 2012, s. 7).

Spolu s vývojem postoje společnosti k lidem s postižením se vyvíjel i pojmový aparát dosud publikovaných klasifikací. Revizi mnoha pojmenování můžeme vidět v různých částech (obsah, názvy) klasifikací. Stává se, že si tato pojmenování v každodenní komunikaci lidé zaměňují (např. porucha, zdravotní postižení, hendikep), ačkoli jsou jejich definice specifikovány. Pojem hendikep byl pro svou nejasnost a negativní vnímání později nahrazen pojmem omezená participace. Tato participace je závislá na faktorech prostředí, které mohou být podporující – facilitující, nebo naopak omezující – bariérové (Orgonášová, Záhorcová, 2012, s. 7).

Namísto pojmu disabilita se doporučuje používání neutrálního termínu aktivita. Zdravotní postižení je nadřazený termín pro poruchu, omezení aktivity a participace. Pojmenovává negativní aspekty interakce mezi jedincem a environmentálními faktory. Porucha je chyba nebo abnormalita v tělesné struktuře nebo funkci jakožto významná deviace nebo ztráta (Bóriková, 2015, s. 4 in MKF, 2003, s. 10, 149–151).

Mezinárodní klasifikace funkční schopnosti při posuzování postižení a zdraví přispívá k objektivnímu posuzování stavu člověka a ná-